

Strateška korupcija: međuovisnost kao oružje autoritarnih režima

Āćimović, Domagoj

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:721045>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Domagoj Ećimović

STRATEŠKA KORUPCIJA: MEĐUOVISNOST KAO ORUŽJE
AUTORITARNIH REŽIMA

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2024

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

STRATEŠKA KORUPCIJA: MEĐUOVISNOST KAO ORUŽJE
AUTORITARNIH REŽIMA

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Petar Popović

Student: Domagoj Ećimović

Zagreb
svibanj, 2024.

Izjava o autorstvu rada i poštivanju etičkih pravila u akademskom radu

Izjavljujem da sam diplomski rad „Strateška korupcija: međuovisnost kao oružje autoritarnih režima“, koji sam predao na ocjenu mentoru izv. prof. dr. sc. Petru Popoviću, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštovao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Domagoj Ećimović

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Metodologija	5
3. Ruska strateška korupcija	6
3.1 Slučaj Srbije	7
3.2 Slučaj Bosne i Hercegovine	9
3.3 Slučaj Crne Gore.....	10
3.4 Slučaj Sjeverne Makedonije	11
4. Strateška korupcija Kine.....	12
4.1 Slučaj Srbije	13
4.2 Slučaj Bosne i Hercegovine	14
4.3 Slučaj Crne Gore.....	15
4.4 Slučaj Sjeverne Makedonije	16
5. Strateška korupcija Ujedinjenih Arapskih Emirata	17
5.1 Slučaj Srbije	18
5.2 Slučaj Crne Gore.....	19
6. Analiza.....	20
6.1 Rusija	20
6.2 Kina.....	21
6.3 Ujedinjeni Arapski Emirati.....	23
7. Zaključak	23
Popis literature	25
<i>Sažetak</i>	29

1. Uvod

U sve povezanijem svijetu, dinamika međunarodne politike svjedoči o pojavi posebnog fenomena - strateške upotrebe korupcije od strane autoritarnih režima za jačanje njihovog utjecaja u drugim državama. Ovaj diplomski rad istražuje složenu interakciju između autoritarnih režima i korištenja korupcije kao strateškog oružja za unapređenje njihovih geopolitičkih ciljeva. Kritički ispitujući postojeću literaturu i identificirajući istraživačke praznine, ovaj rad ima za cilj otkriti mehanizme kroz koje ti režimi iskorištavaju korupciju za konsolidaciju svoje moći u inozemstvu (Amundsen, 1999; Friedrich; 2017; Philip 1997; Rose-Ackerman, 2013). Autoritarni režimi već dugo koriste razne taktike za proširenje svog utjecaja izvan svojih granica (Fuller, 2019). U ovom kontekstu, fokus istraživanja je usmjeren na specifičnu strategiju korištenja korupcije kao sredstva za postizanje vanjskopolitičkih ciljeva. Razumijevanje kako i zašto autoritarni režimi koriste stratešku korupciju može pružiti uvid u dinamiku suvremenih međunarodnih odnosa. Cilj ovog rada je doprinijeti boljem razumijevanju složenosti međunarodnih odnosa i utjecaja korupcije na geopolitičke procese. Kroz analizu specifičnih slučajeva i teorijskih okvira, rad će nastojati pružiti koncizan pregled trenutnog stanja istraživanja i identificirati ključne faktore koji omogućuju autoritarnim režimima da koriste korupciju kao alat vanjske politike.

Značajan dio literature posvećen je istraživanju uloge korupcije u međunarodnim odnosima. Međutim, ključna praznina ostaje u razumijevanju strateške upotrebe korupcije od strane autoritarnih režima za unapređenje njihovih interesa u stranim državama. Prethodna istraživanja često su se fokusirala ili na korupciju ili na geopolitički utjecaj zasebno, zanemarujući sveobuhvatnu analizu njihove međusobne povezanosti. Kroz kritički pregled postojeće literature, ovaj rad ima za cilj odgovoriti na sljedeće istraživačko pitanje: „Kako autoritarni režimi strateški koriste korupciju radi ostvarenja svojih strateških i geopolitičkih ciljeva?“ Da bi se odgovorilo na ovo pitanje, potrebno je istražiti motive, mehanizme i posljedice korištenja korupcije kao strateškog alata u kontekstu međunarodnih odnosa. Ovaj rad nastoji rasvijetliti kompleksni odnos između korupcije i geopolitičkog utjecaja u rukama autoritarnih vlada. Također, ovo istraživanje ima i akademsku te praktičnu važnost. Akademski, doprinosi literaturi premošćivanjem jaza između istraživanja korupcije i međunarodnih odnosa, pružajući koncizan pregled strateških dimenzija korupcije. Osim toga, nalazi ovog istraživanja mogu pomoći kreatorima politika, istraživačima i međunarodnim organizacijama da bolje razumiju alate koje autoritarni režimi koriste za ostvarivanje utjecaja. Isticanjem strategija iza korištenja korupcije,

ovo istraživanje može ponuditi vrijedne uvide za oblikovanje učinkovitijih politika i odgovora usmjerenih na suzbijanje koruptivnih radnji.

Primarno područje interesa u ovom radu bit će jugoistočna Europa, točnije regija Zapadnog Balkana, a autoritarni režimi čiji utjecaj će se nastojati istražiti su Kina, Rusija i Ujedinjeni Arapski Emirati (UAE)¹. Iz tog razloga, bit će potrebno razjasniti pojam Zapadnog Balkana, utjecaje koji se konvergiraju na ovom području te je li došlo do pojave međuovisnosti između država Zapadnog Balkana i navedenih autoritarnih režima. Iz tog razloga, u idućem dijelu bit će potrebno definirati pojmove korupcije, Zapadnog Balkana i međuovisnosti.

Kako bismo razumjeli proces kroz koji autoritarni režimi infiltriraju druge države koristeći korupciju, važno je definirati što korupcija je. U ovom istraživanju glavne definicije korupcije preuzete su od *Transparency Internationala*. „Korupcija je zloupotreba povjerene moći za privatnu korist.“; „Korupcija nagriza povjerenje, oslabljuje demokraciju, onemogućuje ekonomski razvoj i dodatno pogoršava nejednakost, siromaštvo, društvenu podjelu i ekološku krizu.“; „Korupcija se može manifestirati na različite načine, uključujući ponašanja poput javnih službenika koji zahtijevaju ili primaju mito za pružanje usluga, političara koji zloupotrebjavaju javna sredstva ili dodjeljuju poslove i ugovore svojim sponzorima, prijateljima i obitelji, te korporacije koje podmićuju dužnosnike kako bi dobile unosne poslove.“ (Transparency.org, 2024).

Kada je riječ o Zapadnom Balkanu, ključno je definirati geografsko područje, uključujući zemlje koje obuhvaća, razloge za definiranje ovog prostora i ulogu Europske unije. Pojam „Zapadni Balkan“ odnosi se na regiju u jugoistočnoj Europi, povijesno obilježenu političkom nestabilnošću, etničkim napetostima i ekonomskim izazovima. To nije formalna geopolitička jedinica, već pojam koji se koristi za opisivanje skupine zemalja na Balkanskom poluotoku u različitim fazama političke i ekonomske tranzicije. Države koje se obično smatraju dijelom Zapadnog Balkana uključuju Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Kosovo, Crnu Goru, Sjevernu Makedoniju i Srbiju. Zapadni Balkan je potrebno je definirati kao zasebnu regiju prvenstveno zbog složene i turbulentne povijesti ovog područja. Regija je bila žarište etničkih sukoba, ratova

¹ U ovom istraživanju odabrane su Kina, Rusija i UAE zbog njihove značajne geopolitičke uloge i specifičnih interesa na Zapadnom Balkanu. Sve tri države posjeduju vanjskopolitičke alate kojima mogu utjecati na zemlje izvan svojeg regionalnog okruženja. Zapadni Balkan, s obzirom na svoju turbulentnu povijest sukoba, nedovoljno razvijene demokratske institucije i visoku podložnost korupciji, predstavlja područje posebnog interesa za ove sile. Važno je naglasiti ulogu EU na području Zapadnog Balkana baš zbog svoje prošlosti. U izjavi o važnosti Zapadnog Balkana za mir u Europi, tadašnji predsjedavajući zastupnik iz redova EPP-a, naglasio je da „Mi možemo ili izvoziti sigurnost tamo, ili uvesti nesigurnost nama“ (Dw.com, 2022). Tom je izjavom istaknuo da države EU moraju učiniti sve što je u njihovoj moći kako bi Zapadni Balkan ostao stabilan.

i političke nestabilnosti od raspada Jugoslavije početkom 1990-ih. Pojam „Zapadni Balkan“ skovan je kako bi se naglasila specifična povijesna važnost ove geopolitički izazovne regija, kao i potreba za međunarodnim angažmanom i podrškom u promicanju stabilnosti, demokracije i ekonomskog razvoja u regiji. Uloga EU na Zapadnom Balkanu prvenstveno se fokusira na poticanje stabilizacije i mira, integraciju sa zemljama EU, ekonomski razvoj, jačanje demokracije i vladavine prava te promicanje pomirenja među bivšim sukobljenim državama, s naglaskom na dugoročnu sigurnost regije (Cviić, 2008; Kmezić, 2021).

Zapadni Balkan, iako nije navedeno u naslovu diplomskog rada, odabran je zbog već ranije navedenih problema do kojih je došlo nakon raspada Jugoslavije i problematičnog procesa tranzicije, demokratizacije i europeizacije na putu ove regije u euroatlantsku integraciju. Glavni problemi s razinom demokracije na Zapadnom Balkanu, kako ih ističe Kmezić (2020), uključuju značajno nazadovanje u demokratskim normama i raširenu korupciju. Regija je doživjela ozbiljno nazadovanje po pitanju demokratskih normi i vladavine prava, pri čemu je nerijetko moguće primijetiti pojavu fenomena koji se u stranoj literaturi naziva *state capture* (zarobljavanje države) i odnosi se na političku praksu u kojoj privatni interesi imaju osjetan utjecaj na vlast određene države (Prelec, 2020). Uz to, navode se i veze s organiziranim kriminalom koji je u državama Zapadnog Balkana izrazito rasprostranjen (Anastasijević, 2010). Postoji značajan nedostatak pravne sigurnosti i transparentnosti, pri čemu političke elite često koriste klijentelističke mreže za održavanje moći. To je dovelo do pojave neliberalnih političkih sustava koji površno pristaju na integraciju u EU, dok nastavljaju s nedemokratskim praksama. Dodatno, trenutni pristup EU, koji često zanemaruje ove nedostatke radi regionalne stabilnosti, nije učinkovito riješio izazove pred kojima se našao, što zahtijeva prilagodbu ili potpunu promjenu strategije koja prioretizira istinske demokratske reforme i vladavinu prava (Dabrowski i Myachenkova, 2018).

Nakon što su definirani pojmovi poput korupcije i Zapadnog Balkana, potrebno je definirati posljednji pojam od 3 izdvojena pojma u uvodu, a to je pojam međuovisnosti². Ekonomska međuovisnost u najopćenitijem smislu odnosi se na stanje u kojem su zemlje međusobno ovisne

² Koncept međuovisnosti svoje korijene vuče iz liberalne škole međunarodnih odnosa. Međuovisnost kao koncept razvili su su Robert Keohane i Joseph Nye u knjizi *Power and Interdependence* iz 1977. godine. Keohane i Nye tvrdili su da su u globaliziranom svijetu države i nedržavni akteri sve više povezani kroz ekonomske, socijalne i ekološke veze, što dovodi do međusobne ovisnosti. Ova ovisnost smanjuje vjerojatnost sukoba i potiče suradnju, jer države prepoznaju da su njihov prosperitet i stabilnost povezani s djelovanjem i politikama drugih. Kasnije se pojam međuovisnosti razvio i u pojmove poput "weaponized interdependence" (međuovisnost kao oružje), koji je izrazito važan za ovo istraživanje. Ovaj koncept označava tip međuovisnosti u kojem države i nedržavni akteri mogu iskoristiti kontrolu nad ključnim opskrbnim lancima, financijskim instrumentima ili infrastrukturnim mogućnostima za ostvarivanje utjecaja ili prisile, često na štetu partnera s kojima su u međuovisnosti.

jedna o drugoj za robu, usluge, kapital i radnu snagu. Ova međuovisnost može se manifestirati u dva glavna oblika. U prvom obliku dolazi do pojave međuovisnosti kada ekonomski uvjeti u jednoj zemlji značajno utječu na promjene u drugoj zemlji. Na primjer, inflacija u jednoj zemlji može dovesti do inflacijskih pritisaka u drugoj zemlji zbog bliskih ekonomskih veza. Drugi oblik odnosi se na troškove prekida ekonomskih odnosa. U ovom radu, fokus će biti na ovom obliku međuovisnosti koji odražava mjeru u kojoj bi se zemlje suočile s poteškoćama ako bi njihove ekonomske veze bile prekinute (Mansfield i Pollins, 2009).

Prema geopolitičkom pristupu o kojem su pisali William Gutowitz i Richard Rosecrance (1981), moguće je mjeriti međuovisnost. Geopolitički pristup mjerenju ekonomske međuovisnosti temelji se na pretpostavci da ekonomska međuovisnost postoji zato što države trguju jedna s drugom kako bi dobile strateške proizvode potrebne za industriju i obranu. Ovaj pristup koristi vertikalnu i horizontalnu međuovisnost za mjerenje ekonomske međuovisnosti gdje vertikalna međuovisnost mjeri kako promjena cijene dobara u jednoj zemlji utječe na drugu zemlju, dok horizontalna međuovisnost izračunava stupanj bilateralne trgovine, transakcija i investicija između dviju zemalja. Kako bi se točno izmjerila ekonomska međuovisnost, oba tipa podataka - vertikalna i horizontalna međuovisnost - moraju biti uzeti u obzir. Na primjer, visoka korelacija vertikalne međuovisnosti između zemlje X i zemlje Y bez horizontalne međuovisnosti (transakcije dobara, usluga ili kapitala) između tih zemalja ne bi značila stvarnu ekonomsku međuovisnost. Vertikalna međuovisnost bez horizontalne može biti rezultat drugih faktora, kao što su globalne ekonomske sile koje utječu na sve ekonomije na sličan način.

Primjerice, države Zapadnog Balkana često ovise o ruskom energetsom sektoru, gdje Rusija može koristiti svoju dominaciju u opskrbi plinom kao oružje za politički utjecaj i ekonomski pritisak. U poglavlju o Rusiji bit će navedeno na koje su načine ruska energetska poduzeća došla u vlasništvo poduzeća na Zapadnom Balkanu. Ova energetska ovisnost omogućuje Rusiji da utječe na političke odluke i ekonomske politike u regiji, tj. da koristi međuovisnost kao oružje. Ovaj odnos može se promatrati kroz vertikalnu međuovisnost, gdje promjena cijene energije u Rusiji izravno utječe na ekonomske uvjete u zemljama Zapadnog Balkana (Blank, 2021). S druge strane, kineski ekonomski utjecaj u regiji, posebno kroz *Belt and Road Initiative* (BRI), stvara značajnu međuovisnost između Kine i Zapadnog Balkana. Kineske investicije u infrastrukturne projekte, poput cesta, mostova, željeznica i luka, donose prijeko potrebna sredstva za razvoj, ali istovremeno povećavaju financijsku ovisnost tih zemalja o kineskim kreditima i tehnologiji. Ova ekonomska međuovisnost često dolazi s političkim uvjetima i troškovima, koji mogu utjecati na vanjsku politiku i unutarnje političke procese zemalja

Zapadnog Balkana. Horizontalna međuovisnost ovdje se očituje kroz bilateralne trgovinske i investicijske odnose, gdje ekonomski razvoj jednog partnera značajno ovisi o financijskim tokovima i tehnologiji drugog partnera (Zhao i Liu, 2010). UAE, sa svojom značajnom financijskom moći i investicijama u sektore poput nekretnina i turizma, također igra ključnu ulogu u stvaranju međuovisnosti. Financijske injekcije iz UAE pružaju potrebnu ekonomsku stabilnost i razvojne mogućnosti za neke zemlje Zapadnog Balkana, no zauzvrat, te zemlje mogu postati politički i ekonomski vezane uz interese UAE. Ova vrsta međuovisnosti može utjecati na političku autonomiju i donošenje strateških odluka u korist UAE. Koristeći međuovisnost kao oružje, UAE može primjenjivati svoje ekonomske poluge kao sredstvo političkog pritiska i utjecaja, dok se države Zapadnog Balkana mogu naći u situaciji da su prisiljene balansirati između ekonomskih koristi i političkih posljedica (Prelec, 2019). U ovome radu će se istražiti konkretna empirijska istraživanja te će se ponuditi interpretacija radi li se samo o investicijama ili postoji realna opasnost da Rusija, Kina i UAE iskoriste svoju poziciju za širenje utjecaja i uplitanje u unutarnje politike suverenih država Zapadnog Balkana.

2. Metodologija

Nakon što je u prošlom poglavlju prikazano što će biti primarni fokus ovog diplomskog rada, potrebno je definirati metodologiju. Cilj ovoga rada je prikazati, mjeriti i usporediti djelovanja Kine, Rusije i Ujedinjenih Arapskih Emirata koje nastoje povećati svoj utjecaj na Zapadnom Balkanu. Kriteriji odabira uključivat će kombinaciju čimbenika kao što su povijesne veze, ekonomski interesi i politički savezi s autoritarnim režimima koji se istražuju. U ovome radu koristit će se kvalitativna analiza prikupljenih podataka. Podaci potrebni za ovo istraživanje prvenstveno će se temeljiti na sekundarnim izvorima koji će činiti osnovu studije. Za ovo je istraživanje odabrana metoda studije slučaja. Slučajevi u pitanju se odnose na tri države, Kinu, Rusiju i UAE čiji će utjecaj na pojedine države Zapadnog Balkana biti predstavljen u radu. Utjecaj Rusije ću predstaviti na primjeru Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine te Sjeverne Makedonije. Utjecaj Kine ću također predstaviti na primjeru Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine te Sjeverne Makedonije. Na kraju, utjecaj Ujedinjenih Arapskih Emirata ću predstaviti na primjeru Srbije i Crne Gore. Pri odabiru država Zapadnog Balkana, nastojao sam odabrati tri ili četiri države u kojima se najviše može primijetiti utjecaj Kine, Rusije i UAE-a,

ali zbog različite dostupnosti podataka, za UAE su odabrane samo Srbija i Crna Gora.³ Moja je namjera, ovim pristupom kvalitativnoj analizi ponuditi pregled djelovanja Kine, Rusije i UAE-a na teritoriju suverenih država Zapadnog Balkana te nakon toga analizirati te slučajeve i dati zaključak. Dizajn istraživanja inspiriran je konceptom „začaranog kruga“, koji Prelec (2020) preuzima od Biebera (2020, 2020a). Pojam začaranog kruga prikazan je kroz pet faza, počevši sa Zapadnim Balkanom kao plodnim tlom za autoritarizam, zatim pojednostavljenim pristupom koruptivnom kapitalu, što vodi do konsolidacije vladajućih elita. To, zauzvrat, rezultira zarobljavanjem države, situacijom u kojoj političke elite ili pojedinci preuzimaju institucije sustava kako bi ih koristili za vlastitu dobit. Posljednja faza uključuje sve manju mogućnost uspješne demokratizacije tijekom vremena. Zbog toga se ovih 5 faza naziva začaranim krugom. Takav začarani krug dovodi do pojave još jednog termina karakterističnog za države Zapadnog Balkana, poznatog kao „stabilokracija“. Stabilokracija se najlakše objašnjava na primjerima Srbije i Crne Gore, gdje je godinama naglasak bio na stabilnosti, a ne na razvoju demokratskih institucijama. Stabilokracije zapadnog Balkana često se pretvaraju da čine sve što je u njihovoj moći kako bi pokazale napredak pred europskim institucijama, dok koriste klijentelističke strukture za održavanje svoje moći, podrivajući vladavinu prava i proces demokratizacije (Bieber, 2020).

3. Ruska strateška korupcija

Kada je riječ o prisutnosti na Zapadnom Balkanu, gotovo da je nemoguće staviti Rusiju u istu kategoriju s Kinom i UAE-om jer je Rusija prisutna na cjelokupnom Balkanu, pa samim time i na Zapadnom Balkanu već stoljećima. Tijekom povijesti, Balkanski poluotok je uvijek imao važnu ulogu u oblikovanju globalnih geopolitičkih ambicija Rusije (Todorović, 2020). Povijesne veze s pravoslavnim slavenskim narodima u ovoj regiji, zajedno sa samoproglasenom titulom branitelja pravoslavnih naroda, bile su i pragmatični izraz imperijalnih težnji Ruskog Carstva (Rossos, 1992) Ove veze i ambicije omogućile su Rusiji da održi svoju prisutnost na Balkanu kroz stoljeća. Također, uz povezanost s pravoslavnim narodima Balkana, raspleti drugih značajnih međunarodnih događaja poput dvaju svjetskih ratova i Hladnog rata oblikovali

³ Iz istog razloga, Albanija nije uključena u istraživanja za sve tri države, dok su Sjeverna Makedonija i Bosna i Hercegovina izostavljene iz istraživanja o strateškoj korupciji UAE-a. Iako je Albanija ostvarila određenu suradnju s Kinom, i dalje je primarno usmjerena prema Zapadu, uglavnom pod pokroviteljstvom Sjedinjenih Američkih Država. Kina pokazuje veliko zanimanje za Albaniju zbog njezine obale i potencijalnih pogodnosti BRI-a. Unatoč tome, Albanija nastoji balansirati svoje odnose, držeći Kinu na sigurnoj udaljenosti, učeći na greškama drugih zemalja Zapadnog Balkana (Coakley, 2022).

su političku i kulturnu strukturu regije. Završetkom Hladnog rata, i raspadom Sovjetskog saveza, novostvorena Ruska Federacija je nastojala održati veze na području regije, te je u posljednjem desetljeću izrazito vidljiva njezina prisutnost, ponajviše u državama poput Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine te Sjeverne Makedonije. U slučaju Bosne i Hercegovine tu se ponajviše misli na entitet Republike Srpske (RS), čije vladajuće strukture održavaju prisan odnos s vlašću u Moskvi. Prisutnost Rusije u regiji neki doživljavaju kao nostalgичne pokušaje oživljavanja prošlih ideologija ili kao agresivne mjere osmišljene za destabilizaciju regionalnog poretka (Šćepanović, 2023). Pojedinačni slučajevi će biti prikazani u ovom poglavlju.

3.1 Slučaj Srbije

Ovo poglavlje istražuje značajan utjecaj Rusije na energetske sektor Srbije, unatoč njenoj ograničenoj ekonomskoj prisutnosti u usporedbi s Europskom unijom. Rusija je veliki utjecaj na energetske sektor Srbije ostvarila 2008. godine prodajom Naftne industrije Srbije (NIS) ruskom Gazpromu za 400 milijuna eura (Bugarinović, 2007). Rusija koristi posrednike u plinskom sektoru poput Progresgas Tradinga i Jugorosgasa kako bi dominirala uvoznom politikom prirodnog plina Srbije, oblikujući strateške politike u svoju korist. Osim toga, može se primijetiti izravan utjecaj Rusije na lokalne aktore, osobito Socijalističku partiju Srbije (SPS), koja je od 1990-ih zacementirala svoju kontrolu nad energetske sektorom. Taj utjecaj opstaje zbog neuspjeha u privatizaciji i liberalizaciji državnog Srbijagasa, što perpetuira netransparentne veze s ruskim elitama. Plinski sektor postao je moćan alat u vanjskopolitičkoj strategiji Vladimira Putina, osobito kroz operacije Gazproma. Koristeći lokalne posrednike, Gazprom proširuje svoj ekonomski doseg, iako taj pristup ne odgovara uvijek standardnim ekonomskim načelima, kao što pokazuje pad vrijednosti Gazproma tijekom godina. Izvještaj *Kremlin's Playbook* istražuje ovu strategiju širom srednje i istočne Europe, ističući primjere poput Top Energoa u Bugarskoj i Slovrusgasa u Slovačkoj. Podaci koju su tamo objavljeni pokazuju izravnu vezu između vrha Ruske Federacije i njezinog energetske sektora kada je riječ o širenju utjecaja preko energenata na području Europe (Conley i dr. 2016).

Slučajevi Progresgas Tradinga i Jugorosgasa, zajedničkih rusko-srpskih poduzeća osnovanih 1990-ih, označavaju očigledne primjere ranije navedenog, ciljanog širenja ruskog utjecaja kroz trgovinu energentima. Progresgas je olakšavao prodaju ruskog plina Srbiji do 2000. godine, od čega su najveću financijsku korist imale srpske i ruske elite. Unatoč početnim naporima postmiloševićevske vlade da suzbije takve prakse, one su se ponovno pojavile 2008. godine kada je Srbija dogovorila preuzimanje NIS-a od strane Gazproma te je zauzvrat od Rusije

trebala dobiti zaštitu po pitanju Kosova. Uvjeti preuzimanja su višestruko išli u korist Rusije osiguravajući joj uporište u energetskej infrastrukturi Srbije i dugoročnu prisutnost na Balkanu. Za Srbiju je, u teoriji, ovaj dogovor trebao predstavljati ekonomsku i političku podršku. Ekonomsku u smislu prijeko potrebnih investicija, a političku u smislu garancije moćnog saveznika na međunarodnoj sceni kako bi se suprotstavila pritiscima Zapada u vezi s nezavisnošću Kosova (Fawn, 2008). Ova situacija otkriva neuspjeh liberalizacije plinskog tržišta koju je poticala EU. Umjesto stvaranja konkurentnog tržišta, rezultiralo je uspostavljanjem oligopolskih struktura dominiranih ruskim plinom. Takav razvoj događaja negativno utječe na državne financije, jer se smanjuje transparentnost i povećava ovisnost o jednom dominantnom dobavljaču. Unatoč pomaku Srbije prema demokratskim institucijama i usvajanju nekih demokratskih normi nakon Miloševića, ove prakse opstale su kroz kasnije administracije, uključujući vladavinu Aleksandra Vučića tijekom 2010-ih pa sve do danas. Ovaj primjer pokazuje trajan utjecaj stranih aktera u ključnim sektorima, što stvara izazove za ekonomsku raznolikost i učinkovitost državne uprave (Prelec, 2020).

Drugi značajan projekt koji pokazuje kako Rusija koristi nepovoljne uvjete u jednoj zemlji za daljnje geopolitičke interese je plinovod Južni tok, predložen 2007. godine. Njegov je cilj bio zaobići Ukrajinu kada je riječ o transportu plinu iz Rusije u Europu, te se trebao odvijati preko Crnog mora, uz sudjelovanje nekoliko europskih partnera. Dok su neki ovaj projekt vidjeli kao geopolitički potez Rusije, drugi su ga smatrali pozitivnim infrastrukturnim projektom za povećanje energetske sigurnosti EU i diversifikaciju izvora energenata, posebno usred zabrinutosti zbog mogućih prekida opskrbe plinom. Međutim, projekt je zaustavljen 2014. godine nakon ruske aneksije Krima. Srbija, koja je od 1990-ih opterećena dugom prema Rusiji i koja je tada tražila političku podršku oko pitanja Kosova, sklopila je nepovoljan ugovor 2008. godine o kojem je već bilo govora u ovom radu. Iako je projekt Južni tok otkazan, nepovoljni uvjeti ugovora iz 2008. godine ostali su na snazi, što ilustrira sposobnost Rusije da izvuče ustupke od Srbije. Također, Srbija je uložila oko 30 milijuna eura u projekt Južni tok do trenutka kada je projekt otkazan te su sredstva koja su bila utrošena na pripremne radove nepovratno izgubljena. Propast Južnog toka ostavio je balkanske države s neispunjenim obećanjima o tranzitnim naknadama i visokim troškovima izgradnje. Utjecaj ruskih aktera kroz tzv. „korozivni kapital“ uvelike se oslanja na povoljne lokalne uvjete, osobito korupciju i slabu vladavinu prava koja prevladava na Balkanu. Iskorištavajući ove okolnosti, ruski akteri, često u suradnji s Kremljem, ukorjenjuju se u lokalnim mrežama korupcije. U Srbiji, kako je već spomenuto, Socijalistička partija Srbije (SPS) održava dugogodišnje veze s Gazpromom i

ruskim političkim elitama. Ove veze se najbolje oslikavaju kroz osobe poput Dušana Bajatovića, koji je jedan od važnijih aktera u energetske sektoru Srbije. Bajatović, koji je poznat po svojoj čvrstoj podršci ruskoj prisutnosti u srpskim energetske projektima, igrao je značajnu ulogu u projektima poput Južnog toka, kao i kasnije inicijative Turski tok. Njegove brojne uloge unutar političkog i energetske sektora naglašavaju duboku isprepletenost političkih i ekonomskih interesa, ukazujući na strateško partnerstvo Srbije s Rusijom koje se temelji na energetske suradnji (Bechev 2019). Prema pisanju Kurira (2023) Bajatović je sa svojim ruske vezama uspio potpisati mnoge ugovore koji su išli na štetu Srbije, a u korist ruske tvrtki i u korist same Rusije. Pod njegovim je vodstvom cijena izgradnje Južnog toka kroz Srbiju narasla s početnih 1.4 milijarde eura do 2.1 milijarde eura samo par mjeseci prije obustave projekta 2014. godine. Netransparentnost pri vođenju projekta ostavlja mnogo prostora za sumnje u koruptivne radnje za Bajatovićevu osobnu korist i korist ruske tvrtki.

Polazeći od povijesnih veza Srbije i Rusije, Kremlj je uspio srpske javnosti predstaviti EU i Zapad kao nepoželjne aktere u srpskom društvu. Veliku ulogu u tom procesu odigrale su pravoslavne crkve Srbije i Rusije. Fokusirajući se na ekonomske i političke probleme s kojima se Zapad suočava, Rusija je uspješno narušila kredibilitet Zapada u Srbiji. U vrijeme kada je *Kremlin's Playbook* pisan, 2016. godine, spomenuti napori Rusije da diskreditira Zapad pokazali su se uspješnim jer je, prema anketama, samo 30 posto građana Srbije smatralo članstvo u EU pozitivnim potezom za Srbiju (Conley i dr. 2016). Istraživanje koje je provedeno 2023. godine pokazalo je da je broj onih koji gledaju pozitivno na EU porastao te se kreće oko 40 posto, što bi u teoriji trebalo predstavljati određeni napredak srpskog društva prema idejama Zapada, ali je isto istraživanje pokazalo da otprilike isti broj ispitanika smatra kako Srbija nikada neće ući u EU (Jutarnji.hr, 2023).

3.2 Slučaj Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina, postala je jedan od glavnih prioriteta ruske vanjske politike na Zapadnom Balkanu. Napori Moskve da ojača veze s RS-om očiti su u njihovoj međusobnoj političke podršci i ekonomskoj suradnji. Daytonski sporazum, koji entitetima Bosne i Hercegovine daje značajnu suverenost, omogućuje Republici Srpske da razvija neovisne odnose sa susjednim državama, uključujući Rusiju. Politički, ruske utjecaj je svog najvećeg saveznika u Republici Srpske pronašao u Miloradu Dodiku, koji održava bliske veze s Moskvom i protivi se reformama koje zahtijeva EU. Dodikove prijete secesijom i pozivi na referendum gotovo da onemogućuju integraciju Bosne i Hercegovine u EU i podrivaju njen institucionalni okvir.

Rusko suzdržavanje od međunarodnih sankcija protiv Republike Srpske dodatno ukazuje na podršku Dodikovoj agendi. Ekonomski, Rusija je strateški investirala u naftni sektor Republike Srpske, stječući ključne objekte i maloprodajne objekte. Ruski utjecaj u Bosni i Hercegovini, posebno u Republici Srpskoj, predstavlja izazov za stabilnost zemlje i europsku integraciju. Koristeći političke i ekonomske veze, Moskva nastoji podrivati zapadni utjecaj i zadržati uporište u regiji, potencijalno ometajući napredak Bosne i Hercegovine na putu prema stabilnosti i prosperitetu (Huskić 2019). U trenutku kada Dodik uživa značajnu podršku Rusije red je na EU i SAD da pokažu veću podršku u borbi protiv korupcije u BiH kako bi pokušali spriječiti sve glasnije Dodikove secesionističke prijetnje, koja uključuje i nove pakete sankcija (Džihić, 2022). Odmah po preuzimanju funkcije Bidenovog specijalnog izaslanika za Zapadni Balkan, Gabriel Escobar najavio je nove pakete sankcija protiv pojedinaca i pravnih osoba koji sudjeluju u koruptivnim radnjama. Također, Escobar je istaknuo posjete Moskvi kao pokušaj Dodika da zaštiti svoje interese jer mu prijete sankcije, te da pridobije podršku za daljnju destabilizaciju BiH kroz prijetnje referendumom za osamostaljenje RS-a (N1info.hr, 2021, Popović i Todorović, 2021). U siječnju 2022. godine, Ministarstvo financija SAD-a (*United States Department of the Treasury*) uvela je sankcije protiv Milorada Dodika radi podrivanja Daytonskog sporazuma i povezanosti s koruptivnim radnjama i skupinama čija aktivnost predstavlja izravnu prijetnju stabilnosti BiH (Home.treasury.gov, 2022). U listopadu 2023. godine, sankcije su proširene na članove Dodikove obitelji. Članovi obitelji Dodik omogućavali su preusmjeravanje javnih sredstava iz RS-a kako bi se Dodik i njegova obitelj bogatili na račun građana BiH. Također, sankcije su proširene i na tvrtke povezane s obitelji Dodik zbog čega uživaju povlašteni status, te sudjeluju u koruptivnoj mreži obitelji Dodik (Home.treasury.gov, 2023).

3.3 Slučaj Crne Gore

Ruski koruptivni utjecaj u Crnoj Gori očituje se kroz kombinaciju političkog uplitanja, ekonomske prisile i medijske propagande, usmjerene na podrivanje napora za integraciju Crne Gore s EU i NATO-om i očuvanje ruskih interesa u regiji. Delikatna ravnoteža koju Crna Gora pokušava održati između Rusije i Zapada dodatno je narušena ruskim naporima da sabotira crnogorsko članstvo u NATO-u. Moskva je aktivno podržavala oporbene stranke i širila antizapadnu propagandu putem medijskih kanala, naglašavajući svoje pokušaje da oslabi prozapadnu orijentaciju Crne Gore i izazove političku nestabilnost (Conley i Melino, 2019). Crna Gora je postala plodno tlo za širenje strateške korupcije iz Rusije zbog kombinacije

korumpiranih dužnosnika i slabe institucija države. Pokušaj puča 16. listopada 2016., kojeg su organizirali građani Rusije i Srbije, označio je značajnu eskalaciju ruskih napora da se umiješa u unutarnje poslove Crne Gore i politički destabilizira Crnu Goru. Predvođen dvojicom ruskih državljana i državljanima Srbije, puč je imao za cilj spriječiti pristupanje Crne Gore NATO-u, naglašavajući odlučnost Moskve da podriva prozapadnu orijentaciju zemlje. Unatoč međunarodnim optužbama koje su upućivale na rusku umiješanost u pokušaj puča, Moskva je negirala sudjelovanje i odbila surađivati s crnogorskim vlastima. Naknadno podizanje optužnica protiv 25 osoba, uključujući oporbene lidere Andriju Mandića i Milana Kneževića, otkrilo je opseg ruskih težnji usmjerenih na destabilizaciju demokratskih procesa u Crnoj Gori (Gardasevic, 2018; Popović i Ećimović, 2023).

Jedna od ključnih taktika koje Rusija koristi kroz svoje veze sa Srpskom pravoslavnom crkvom, odnosi se na promoviranjem narativa panslavizma i tradicionalnih vrijednosti u Crnoj Gori. Ruska pravoslavna crkva (RPC) značajno je utjecala na Srpsku pravoslavnu crkvu (SPC) u Crnoj Gori kroz nekoliko ključnih mehanizama. SPC, pod snažnim utjecajem RPC-a, organizirala je prosvjede protiv NATO-a i zapadnih politika, što se uklapa u šire geopolitičke ciljeve Rusije da suzbije zapadni utjecaj na Balkanu. Obje crkve negiraju postojanje crnogorskog identiteta, podržavajući srpski nacionalizam, što je dio ruske strategije za održavanje utjecaja u regiji. RPC podržava aktivnosti SPC-a u Crnoj Gori, pojačavajući politički i vjerski autoritet SPC-a, posebno u opoziciji crnogorskom Zakonu o slobodi vjeroispovijesti. Rusija koristi dezinformacije kako bi pojačala podjele unutar Crne Gore, prikazujući SPC kao legitimnu pravoslavnu vlast, a Crnogorsku pravoslavnu crkvu (CPC) kao nelegitimnu. SPC, uz podršku RPC-a, organizirala je velike vjerske procesije (litije), koje su postale središte otpora protiv crnogorske vlade. Visoki ruski dužnosnici javno podržavaju SPC u Crnoj Gori, dodatno učvršćujući veze između RPC-a i SPC-a te jačajući njihove zajedničke političke i vjerske ciljeve. Ova manipulacija religijom i kulturom služi za sisanje podjela i podriivanje povjerenja u demokratske institucije Crne Gore (Csis.org).

3.4 Slučaj Sjeverne Makedonije

S obzirom na kompleksne odnose sa susjedima, trajne unutarnje izazove izgradnje države, korupciju i općenito loše upravljanje, Makedonija je postala posebno osjetljiva na vanjske utjecaje, pri čemu je ruski utjecaj najizraženiji. Iako ruski ekonomski utjecaj u Makedoniji na prvi pogled može izgledati ograničeno, detaljnija analiza otkriva složeniju situaciju gdje su mnogi kanali ekonomskog utjecaja neizravni ili skriveni iza mreža *offshore* tvrtki u državama

EU. Značajan utjecaj Rusije na makedonski sektor prirodnog plina posebno se ističe s obzirom na potpunu ovisnost zemlje o uvozu ruskog plina i oslanjanje na rusko financiranje za širenje domaće distribucijske mreže. U naftnom sektoru, Lukoil je treći najveći akter na tržištu. Ugovori u sektorima plina i nafte, bilo javni ili privatni, sklapani su iza zatvorenih vrata, zaobilazeći javne natječaje zahtijevaju propisi EU. Bivši premijer Nikola Gruevski i njegova stranka VMRO-DPMNE bili su ključni domaći akteri koji su omogućili takve netransparentne prakse, čime su Kremlju pružili priliku za proširenje utjecaja u energetsom sektoru i političkom životu Sjeverne Makedonije. Moskva koristi slične mehanizme utjecaja u zemljama s lošim upravljačkim institucijama, gdje zarobljavanje države rezultira ukorijenjenom ovisnošću o ruskim isporukama plina i promiče velike infrastrukturne projekte. Osjetljivost na ruske instrumente meke moći i domaća politička nestabilnost omogućavaju Rusiji da vrlo lako potiče antizapadne osjećaje u javnosti. Spor i nedovoljno aktivan angažman institucija EU dodatno je poticao Sjevernu Makedoniju da se okrene Rusiji kao strateškom i ekonomskom partneru. Ruska korporativna prisutnost u Sjevernoj Makedoniji, iako mala na početku, postupno je rasla, a prihodi ruskih tvrtki u zemlji značajno su se povećali. Unatoč tom rastu, ruske tvrtke čine tek nešto više od 1% ukupnih prihoda u makedonskom gospodarstvu, pri čemu znatan dio generira Lukoil i druge tvrtke za izgradnju plinovoda. Energetski sektor, ključni prostor ruskog utjecaja, pokazuje kako Moskva koristi loše upravljanje, što dovodi do financijskog pritiska i učvršćuje ovisnost o ruskom plinu. Visoke cijene plina i nefleksibilni uvjeti ugovora s Gazpromom opteretili su velike potrošače plina u Sjevernoj Makedoniji, a netransparentni ugovori uspostavili su ruski monopol na domaćem tržištu plina. Usprkos sankcijama protiv ruskih tvrtki, Makedonija nastavlja surađivati s ruskim tvrtkama na značajnim projektima, što naglašava duboko ukorijenjeni ruski utjecaj (Risteska, 2018).

4. Strateška korupcija Kine

Kineski BRI najveći je strateški projekt Narodne Republike Kine u eri Xi Jinpinga. Za početak je potrebno naglasiti sve pozitivne aspekte BRI-a koje Kina nastoji predstaviti. BRI kao inicijativa ima za cilj ima unaprjeđenje globalnih opskrbnih lanaca po uzoru na drevni „Put svile“. Također, Kina nastoji poboljšanjem infrastrukturne povezanosti, olakšavanjem trgovine, diversifikacijom opskrbnih lanaca i privlačenjem investicija stvoriti uporišta u Africi, Aziji i Europi odakle će moći nastaviti širiti svoj utjecaj, ali i istinski povezati te kontinente (Cai 2017). BRI je mnogo više zaživio na području Afrike i Azije te je veliku popularnost BRI-a, na primjer,

među državicima afričkih država vrlo lako objasniti. Kineske banke koje djeluju u okviru inicijative BRI nemaju ni približno stroge kriterije kao zapadne banke. Bivši predsjednik Senegala, Abdoulaye Wade, istaknuo je da afrički državici cijene BRI jer pruža prijeko potrebna sredstva za infrastrukturne projekte bez uplitanja u unutarnje politike država, što je česta praksa zapadnih inicijativa koje prvo nastoje potaknuti demokratske procese prije pokretanja infrastrukturnih projekata (Sun, 2015). Ovaj način poslovanja prihvatljiv je afričkim vođama zbog slabih demokratskih institucija, što se može usporediti sa situacijom na Zapadnom Balkanu. Iako uređenje država Zapadnog Balkana nije slično nekim afričkim državama, slabost državnih institucija i demokratskih praksi mogle bi teoretski biti plodno tlo za kapital koji BRI donosi. Međutim, države Zapada promatraju BRI s velikom skepsom zbog izazova i rizika koje ova inicijativa donosi. Postoji određena zabrinutost zbog ekološkog utjecaja velikih infrastrukturnih projekata i održivosti duga zemalja sudionica inicijative. Neke europske države nastoje se ne izlagati kineskom kapitalu zbog bojazni od nemogućnosti vraćanja takvih kredita, što bi moglo utjecati na njihove vanjskopolitičke odluke. Tu se kao logičan prvi korak u Europu nalaže Balkan. Balkan, a s njime i Zapadni Balkan, strateški smješten između Europe i Azije, za Kinu predstavlja ključni dio potencijalnog uspjeha BRI-a, nudeći prilike za kineska ulaganja u infrastrukturne projekte i posljedično širenje prema Zapadu.

4.1 Slučaj Srbije

Odnosi Kine i Srbije, koje predsjednik Xi Jinping opisuje kao „čelično prijateljstvo“, procvjetali su u posljednjem desetljeću, posebno u području ekonomske razmjene, infrastrukturnih projekata i znanstvene suradnje. Kinesko protivljenje neovisnosti Kosova značajno je doprinijelo produbljivanju veza sa Srbijom, što je rezultiralo brojnim bilateralnim sporazumima i ulaganjima. Za razliku od Rusije, Kina se više oslanja na meku moć, koristeći svoju ekonomsku snagu kako bi proširila regionalni utjecaj, što je vidljivo kroz inicijative poput „14+1“ regionalnog partnerstva u sklopu BRI-a. Kineski ekonomski utisak u Srbiji je značajan, s trgovinskom razmjenom koja doseže milijarde dolara i ulaganjima u različite sektore, uključujući infrastrukturu, energiju, rudarstvo i automobilsku industriju. Ipak, postoje zabrinutosti zbog neuravnoteženosti u trgovini jer Srbija uglavnom izvozi sirovine, što postavlja pitanja o održivosti ekonomskih odnosa i potencijalnoj eksploataciji prirodnih resursa od strane Kine. Kineska ulaganja, iako dobrodošla od strane Vučićeve vlade, suočavaju se s kritikama zbog kršenja okolišnih standarda i radničkih prava, što je izazvalo civilne i ekološke prosvjede. Infrastrukturni projekti poput mostova, autocesta i željeznica, koje dijelom financiraju i grade

kineske korporacije, doprinose gospodarskom razvoju Srbije, ali također izazivaju zabrinutost. Kontroverzni projekt „Sigurni grad“, proveden u suradnji s kineskom tvrtkom Huawei, izazvao je rasprave o mogućem kršenju privatnosti i rizicima za nacionalnu sigurnost povezanim s naprednom tehnologijom nadzora. Nadalje, kineska vojna suradnja sa Srbijom, uključujući opskrbu bespilotnim letjelicama i sustavima protuzračne obrane, naglašava strateški interes Pekinga za ulazak na tržište obrane EU (Bjeloš, 2019).

Iako kineski utjecaj u Srbiji nije destabilizirao zemlju, kineska ulaganja i blizak odnos s vladajućim elitama izaziva zabrinutost zbog još veće erozije demokracije u budućnosti. Unatoč kritikama i izazovima, kinesko ekonomsko i strateško partnerstvo sa Srbijom nastavlja se produbljivati, nudeći alternative zapadnom financiranju i jačajući Vučićevu vlast. Neki predstavnici opozicije u Srbiji već godinama upozoravaju na koruptivne prakse koje su dopuštene kineskim tvrtkama. Kao jedan od primjera, navodi se izgradnja jedne linije beogradskog metroa koja bi prema optimističnim planovima trebala biti gotova do kraja ovog desetljeća. Kao glavni problem ističe se izrazito velika razlika u troškovima: prvobitno najavljenih 2,2 milijarde eura za radove koje je trebala izvoditi francuska tvrtka poraslo je na 4,4 milijarde eura kada je Vučić u projekt uključio kinesku tvrtku. Također, ističe se da su kineske tvrtke velikim dijelom zaštićene od inspeksijskog nadzora bilateralnim sporazumom između Srbije i Kine, što dodatno povećava sumnju zbog netransparentnosti takvog pravnog tretmana (Rujević, 2021).

4.2 Slučaj Bosne i Hercegovine

Srećko Latal (2023) u svojem članku opisuje negativne posljedice stranih utjecaja te naglašava Kinu kao relativno novog, ali moćnog igrača kada je u pitanju Bosna i Hercegovina (BiH). S naglaskom na ekonomske interese, značajna sredstva i pragmatičan pristup politici, Kina se predstavlja kao ozbiljan kandidat za proširenje utjecaja u BiH i šire u regiji Zapadnog Balkana. To ponajviše dolazi do izražaja kada se pogleda spori napredak po pitanju integracije s EU. Za razliku od nekih drugih stranih aktera, kineski naglasak na profitu i izbjegavanje osjetljivih političkih i ideoloških pitanja omogućili su joj navigaciju kroz turbulentnu povijest Zapadnog Balkana s relativnom lakoćom. S obzirom da je kineska pažnja bila ponajviše okrenuta prema Srbiji zbog njezinog velikog tržišta i razvijenije ekonomije, njezina prisutnost u BiH bila je donekle suzdržana. Politička nestabilnost zemlje, raširena korupcija, birokratske prepreke i ograničena veličina tržišta ublažili su kineski entuzijizam za značajna ulaganja. Štoviše, pritisak EU doveo je do obustave velikog kineskog projekta u BiH, izgradnje novog bloka za

glavnu termoelektranu u Tuzli, što naglašava izazove s kojima se kineski investitori suočavaju u zemlji. Međutim, unatoč neuspjesima, kineski angažman u BiH ima određene pokazatelje za budućnost. Vlada Republike Srpske (RS) već je sklopila sporazum s kineskom građevinskom korporacijom *China State Construction Engineering Corporation Limited* (CSCEC) za financiranje i izgradnju značajnog projekta autoceste, signalizirajući mogući pomak prema bližim vezama s Kinom. Kako dužnosnici RS-a izražavaju frustraciju zbog sankcija EU i kašnjenja projekata, sve se više okreću Kini za alternativne investicijske mogućnosti. Ovaj trend sugerira da bi kineski ekonomski utjecaj u BiH mogao rasti, iako sporije nego što raste na drugim tržištima.

4.3 Slučaj Crne Gore

Projekt autoceste u Crnoj Gori može služiti kao studija slučaja u ispitivanju potencijalnih implikacija kineskih infrastrukturnih ulaganja u regiji. Predložen prije referendumu o neovisnosti Crne Gore 2006. godine, projekt autoceste suočio se s izazovima u pogledu izvedivosti i financiranja. Unatoč skepticizmu zapadnih institucija, projekt je ostao prioritet crnogorske vlade, simbolizirajući nacionalno jedinstvo i modernizaciju. Studije izvodljivosti koje je naručila vlada kritizirane su zbog napuhanih brojki i nedostatka transparentnosti. Politički lideri naglašavali su simboličku važnost projekta, predstavljajući ga kao ključan za nacionalno jedinstvo i razvoj. Kineske tvrtke pokazale su interes za infrastrukturne projekte u Crnoj Gori, nudeći potencijalno financiranje i stručnost u izgradnji (Balkans.aljazeera.net, 2013). Brojne nevladine organizacije (NGO) i međunarodne institucije kritizirale su nepravilnosti primijećene unutar procesa javne nabave i infrastrukturnih projekata u Crnoj Gori. Politički krajolik Crne Gore vrlo je polariziran, s vladajućom elitom čvrsto isprepletenom s državnim aparatom. Javne infrastrukturne projekte često karakteriziraju predizborna retorika, potencijalno utječući na biračko raspoloženje. MANS, istaknuta NGO u Crnoj Gori poznata po istraživačkom novinarstvu o korupciji i privatizaciji, objavila je izvještaj 2016. godine tvrdeći da su privatne građevinske tvrtke preuzele lokalne infrastrukturne projekte neposredno prije lokalnih izbora. Nakon toga, ti projekti su predstavljeni od strane lidera vladajuće stranke kao vlastite inicijative. Ovo zaobilazanje zakona koji su namijenjeni sprječavanju zloupotrebe javnih sredstava za političku dobit naglašava sustavne probleme s kojima se Crna Gora suočava (Vijesti.me, 2016). Nadalje, veliki infrastrukturni projekti, poput autocesta, služe za uspostavljanje transnacionalnih veza između kineskih elita i crnogorskog političkog vodstva (Grgić, 2019). Za razliku od zapadnih financijskih institucija, *Export–Import Bank of the*

Republic of China (CHEXIM) i *China Road and Bridge Corporation* (CRBC) nisu se suočavali s konkurencijom i mogli su diktirati uvjete. Ova situacija potiče razmišljanje o konceptu „kineskog modela“, pri čemu Kina možda nudi alternativu zapadnom neoliberalnom pristupu koji prevladava u regiji. Projekt autoceste razvoja u Crnoj Gori, može se usporediti s već spomenutim načinom funkcioniranja kineskih banaka u Africi. Unatoč zabrinutostima o fiskalnoj stabilnosti, vlada je prioritetizirala infrastrukturni projekt zbog svoje simbolike. Partnerstvo s kineskim tvrtkama omogućilo je Crnoj Gori da provede svoj razvojni program neovisno od zapadnih modela. Međutim, ovaj aranžman nije bez rizika, jer može osnažiti vladajuće elite da se upuštaju u avanturističke projekte s minimalnim rizikom. Nadalje, naglašava potencijal za korupciju, kao što se vidi u preusmjeravanju sredstava iz privatizacijskih napora za pokrivanje javnih deficita, što rezultira naknadnim skandalima. Iako Crna Gora slijedi neoliberalne politike u mnogim područjima, odstupa kada bi one mogle ugroziti vlast vladajuće elite. Režim održava kontrolu kroz partitokratski sustav ili stabilokraciju, kako je ranije spomenuto (Bieber, 2020), koristeći socijalne politike za osiguravanje glasova. Kineska ulaganja doprinose održavanju ovog „crnogorskog modela“ koji karakterizira kombinacija neoliberalizma i kroni-kapitalizma. Kompleksnosti kineskih infrastrukturnih ulaganja na Zapadnom Balkanu izazivaju zabrinutost zbog transparentnosti i održivosti. Kako kineski utjecaj u regiji raste, kreatori politika moraju pažljivo procijeniti daljnje implikacije kineskih ulaganja u Crnoj Gori.

4.4 Slučaj Sjeverne Makedonije

Sastanci na visokoj razini između Sjeverne Makedonije i Kine, koji su obuhvaćali različite vladine administracije, prvenstveno su se fokusirali na ekonomsku suradnju i potencijalna ulaganja, usklađujući se s BRI-om. Predanost bivšeg premijera Li Keqianganga integraciji BRI-a s razvojnim planovima Sjeverne Makedonije naglašava kineski strateški interes za regiju, osobito u infrastrukturnom razvoju poput autocesta. Kineski odgovor na pandemiju COVID-19 dodatno je podigao njezin ugled u Sjevernoj Makedoniji. Kina je osigurala osnovne medicinske potrepštine i financijsku pomoć, što je zaradilo pohvale od sjevernomakedonske vlade i javnosti. Unatoč tim gestama, politički utjecaj Kine u zemlji ostaje ograničen, s fokusom prvenstveno na ekonomske veze kroz inicijative poput BRI-a i 14+1. Međutim, kineska ulaganja u infrastrukturne projekte izazivaju zabrinutost zbog financijske održivosti i usklađenosti s EU propisima. Također kineski projekti često su popraćeni korupcijskim skandalima u kojima su implicirani visoki dužnosnici (Naunov, 2019).

Na Zapadnom Balkanu, vlade nerijetko zaobilaze transparentne i konkurentne procese nabave iz različitih razloga. Ponekad je to stvar brzine, s ciljem ubrzavanja projekata radi ekonomske ili političke koristi. Međutim, dublji problemi nastaju kada se te prakse isprepliću s pitanjima usklađenosti s normama otvorenog tržišta i vladavinom prava. Značajan primjer je autocesta Kičevo-Ohrid, ključna za povezanost i turističku industriju Sjeverne Makedonije, koju od 2015. prate mnoge kontroverze. Proces kroz koji je vlada Gruevskog u Sjevernoj Makedoniji dodijelila ugovore *Sinohydra* za izgradnju autocesta našao se pod istragom. Vlada je provela zatvoreni natječaj u kojem su sudjelovale dvije kineske tvrtke, no dokazi sugeriraju da je razmatrana samo ponuda *Sinohydra*. Snimke razgovora koje su izašle u javnost dovele su do podizanja optužnica protiv Gruevskog i tri ministra zbog navodnog primanja mita od *Sinohydra*. Mito je trebalo služiti da se troškovi projekta umjetno povećaju za 155 milijuna eura, tj. do 300%. Iako se Gruevski suočio s drugim optužbama za korupciju, ovaj slučaj u kojem je sudjelovao kineski izvođač uspješno je procesuiran (Makocki i Nechev 2017). Može se primijetiti da kineska ulaganja još nisu značajno doprinijela gospodarskom razvoju Sjeverne Makedonije, s podacima o stranim izravnim ulaganjima koji otkrivaju prevlast ulaganja iz zemalja EU i G7 članica u zemlji. Javno mnijenje također odražava preferencije za ekonomsko partnerstvo s EU i SAD-om nad Kinom. Za razliku od Rusije, Kina nema široku platformu za ideološku promociju i teško ostvaruje utjecaj kroz medijske kuće i nevladine organizacije u Sjevernoj Makedoniji. Razlog tomu je ograničenost kulturnim razlikama i ograničenim društvenim utjecajem. Unatoč kineskim ekonomskim naporima, njezin utjecaj u Sjevernoj Makedoniji ostaje ograničen faktorima kao što su korupcijski skandali, preferencije javnog mnijenja i ograničen kulturni utjecaj. (Naunov, 2019).

5. Strateška korupcija Ujedinjenih Arapskih Emirata

Ujedinjeni Arapski Emirati značajno su povećali svoja ulaganja u jugoistočnu Europu, posebno ciljajući zemlje poput Srbije, Crne Gore, BiH, Albanije i Hrvatske. Za razliku od prethodnih inicijativa pomoći, nedavna ulaganja prvenstveno se usredotočuju na razne poslovne investicije, uključujući nekretnine, turizam, infrastrukturu i obrambenu industriju. Vrijedi spomenuti značajan porast izvoza oružja sa Zapadnog Balkana u UAE i susjedne države, koji je porastao s neznatnih razina 2012. na impresivnih 561 milijun eura do 2016. godine. U Crnoj Gori prisutnost UAE datira od 2012., obilježena otvaranjem prve ambasade unutar luksuznog trgovačkog centra *Atlas Capital Centre* (Krzymowski, 2023).

5.1 Slučaj Srbije

Srbija je razdoblju od početka 2010-ih svjedočila značajnom priljevu ulaganja iz UAE-a nakon što je tadašnji potpredsjednik vlade Aleksandar Vučić najavio suradnju 2013. godine, što je dovelo do značajnih ulaganja u različite sektore. Ovaj ekonomski angažman označava pomak od prošlih ideoloških razlika prema pragmatičnim odnosima vođenim dugoročnom investicijskom strategijom UAE-a za diversifikaciju svoje ekonomije izvan nafte. Međutim, emiratska ulaganja u Srbiji izazvala su kontroverze, izazivajući zabrinutost zbog transparentnosti, preferencijalnog tretmana, političkih veza i suzbijanja disidentskih glasova (Prelec, 2019). Projekt Beograd na vodi, prvi veliki poduhvat UAE-a u Srbiji, ističe se kao istaknuti primjer ulaganja UAE-a na Balkanu. Ovaj ambiciozni luksuzni projekt, smješten uz obalu Dunava u Beogradu, imao je za cilj stvoriti veliki kompleks koji obuhvaća trgovačke centre, stambene četvrti, hotele i mnoge poslovne građevine. Međutim, projekt je bio opterećen nedostatkom transparentnosti od samog početka. Sporazum između srpske vlade i emiratske tvrtke *Eagle Hills* izazvao je negodovanje javnosti zbog svoje netransparentne prirode. Problemi s transparentnošću prožimali su projekt, s ugovorom objavljenim tek devet dana prije početka gradnje, otkrivajući značajne razlike između obećanih i stvarnih ulaganja. Nadalje, razlike u sadržajima između srpske i engleske verzije ugovora izazvale su zabrinutost u integritet samog procesa. Izostanak javnog natječaja dodatno je pojačao nezadovoljstvo među urbanistima i arhitektima koji su kritizirali fokus projekta na luksuz i nedostatak javne rasprave. Preferencijalni tretman investitora bio je očit u zakonodavnim promjenama provedenim radi olakšavanja izvršenja projekta. Srpska vlada obvezala se izmijeniti zakone i propise prema odredbama ugovora, dok je posebnim zakonom projekt okarakteriziran kao „od posebnog značaja“, pojednostavljajući procese eksproprijacije zemljišta u korist investitora. Veze na najvišoj razini odigrale su ključnu ulogu u sklapanju posla, s osobnim odnosima između srpskih dužnosnika i vladajuće elite UAE-a koji su utjecali na pregovore. Kritika civilnog društva, koju je simbolizirao upit pučkog pravobranitelja Saše Jankovića o zakonitosti projekta, naišla je na žestoke napade provladinih medija, što jasno pokazuje strateško djelovanje državnog aparata protiv nezadovoljstva javnosti. Civilno društvo odgovorilo je žestoko na percipirane nepravde, organizirajući prosvjede protiv inauguracije projekta. Aktivisti su se suočili s izazovima u pristupu informacijama, kampanjama blaćenja u medijima pod kontrolom države i prijavljenim slučajevima nadzora, naglašavajući pritisak na ušutkivanje kritičkih glasova. Projekt Beograd na vodi simbolizira složenu igru između stranih ulaganja, političkog utjecaja i otpora civilnog

društva, naglašavajući šire tenzije oko gospodarskog razvoja na Zapadnom Balkanu (Bartlett i dr. 2017).

Drugi najveći projekt UAE-a u Srbiji odnosi se na *Air Serbia*. Akvizicija 49% nacionalnog prijevoznika Srbije, *Air Serbia*, od strane *Etihad Airwaysa* 2013. godine označila je značajnu prekretnicu za zrakoplovnu kompaniju, ali je također podigla pitanja o transparentnosti i odgovornosti. Iako je isprva predstavljena kao uspješna priča s povećanim brojem putnika i ubrzanom modernizacijom, ugovor je ubrzo otkrio temeljne probleme. Unatoč početnom optimizmu, aranžman s *Etihadom* rezultirao je time da je UAE kompanija efektivno preuzela vlasništvo nad *Air Serbiom* sa samo početnim zajmom od 40 milijuna eura. Srpska vlada snosila je većinu financijskog tereta, subvencionirajući kompaniju, dok je *Etihad* uživao odlučivačka prava nerazmjerna svom manjinskom udjelu. Nedostatak transparentnosti oko ugovora odražavao je probleme viđene u drugim kontroverznim ulaganjima, s ugovorom skrivenim od javnosti sve dok ga istraživački novinari nisu razotkrili. Napadi na medijske kuće kritične prema ugovoru naglasili su pokušaje gušenja neslaganja i nadzora. Podaci o financiranju tvrtke *Air Serbia* izašli su u javnost i pokazali u kojoj je mjeri Republika Srbija subvencionirala zrakoplovnu kompaniju daleko iznad ugovornih obveza. Ovo stalno državno financiranje proturječilo je ranijim obećanjima o ukidanju subvencija i podizalo pitanja o stvarnom financijskom stanju kompanije. Isprepletenost političkih i poslovnih interesa na najvišim razinama vlasti dovodi do korupcije, netransparentnosti i donošenja odluka koje nisu u interesu građana, već služe privatnim interesima određenih elita (Prelec, 2019). Glasovi civilnog društva izrazili su razočaranje zbog nedostatka transparentnosti i percipirane ekskluzivnosti investicijskih aranžmana, naglašavajući osjećaj otuđenosti od odluka donesenih u korist odabrane nekolicine. Tajnost oko takvih ugovora sugerirala je odstupanje od javnog interesa i dovodi do zarobljavanja države, tj. o političkoj praksi u kojoj privatni interesi imaju osjetan utjecaj na vlast određene države koja služi interesima elite umjesto šire javnosti.

5.2 Slučaj Crne Gore

Iako je Crna Gora napravila određene korake pomicanja prema Zapadu ulaskom u NATO i približavanjem Europskoj Uniji, zadnjih je godina doživjela veliki zaokret. Taj zaokret je prikazan i u ovome radu pokazujući utjecaj ponajviše Rusije, ali i Kine te UAE-a koji će biti prikazan u ovom poglavlju. Godine 2017. UAE je sa 112 milijuna izravnih stranih ulaganja postao najveći pojedinačni investitor u Crnoj Gori. Značajne investicije UAE uključuju poslovni centar *Capital Plaza* u Podgorici vrijedan 140 milijuna eura, otvoren 2015. godine, te

luksuznu marinu *Porto Montenegro*, koju je 2016. godine kupila *Investment Corporation Dubai*. Međutim, ove investicije nisu bez kontroverzi. Primjerice, Royal Group iz UAE napustila je projekt vrijedan 300 milijuna eura na *Kraljičinoj plaži* zbog kampanje koju su vodili crnogorski političari, tvrdeći da je investicija nezakonita i štetna za zemlju. Osim toga, UAE je osigurao povoljan zajam od 50 milijuna eura za poljoprivredu i ulagao u razne sektore, uključujući planove za novu tvornicu duhana u Podgorici. Iako ekonomske koristi od ovih investicija mogu biti značajne, sve veća prisutnost UAE izaziva zabrinutost zbog potencijalnih prilika za korupciju i utjecaj stranog kapitala na crnogorsko gospodarstvo i politiku. (Marović, 2019). S obzirom na zaokret UAE-a u odnosima na Zapadnom Balkanu, odmicanje od BiH i zbližavanje sa Srbijom, moguće je očekivati i revitalizaciju odnosa sa Crnom Gorom. Kao važan prvi korak, Daniel Omeragić (2023) navodi sastanak predsjednika Crne Gore Jakova Milatovića s vodećim ljudima UAE-a u Dubaiu 2023. godine. Iako su investicije iz UAE trenutno vrlo važne za budući razvoj crnogorskog gospodarstva, i druge zaljevske zemlje, poput Katara, pokazuju interes za ulaganje u Crnu Goru. Primjerice, Katarski Diar planirao je izgradnju luksuznog hotela u Tivtu, no projekt je zaustavljen zbog neriješenih vlasničkih pitanja. Povećan interes zaljevskih država za ulaganja, posebice u turistički sektor, prate i potencijalnu rizici. Unatoč jasnim ekonomskim interesima, nedostatak transparentnosti, dvojbene poslovne prakse i problemi poput neriješenih vlasničkih pitanja naglašavaju potrebu za većom kontrolom i nadzorom nad stranim investicijama kako bi se spriječile zloupotrebe i zaštitili interesi građana (Marović, 2023).

6. Analiza

U ovom poglavlju ću analizirati podatke koji su do sad izneseni o djelovanju Rusije, Kine i UAE-a na Zapadnom Balkanu te nakon toga u zaključku dati svoj sud, koriste li, tj. kako autoritarni režimi strateški koriste korupciju radi ostvarenja svojih strateških i geopolitičkih ciljeva.

6.1 Rusija

Utjecaj Rusije u energetske sektoru Srbije, unatoč njenoj ograničenoj ekonomskoj prisutnosti u usporedbi s Europskom unijom, predstavlja istaknut aspekt njene strategije na Zapadnom Balkanu. Akvizicija većinskog udjela u Naftnoj industriji Srbije (NIS) od strane *Gazpromnefta* 2008. godine dovela je do značajnih ekonomske i političkih posljedica za Srbiju. Jedan od

najvažnijih dokumenata za analizu ruskog utjecaja u Srbiji predstavlja *Kremlin's Playbook* kao svojevrsni leksikon ruskih koruptivnih radnji kako u Srbiji tako i u ostatku Europe. Iz priloženih podataka se jasno može vidjeti da Rusija aktivno podriva pokušaje zapada da u Srbiji dođe do bilo kakvog napretka po pitanju demokracije, vladavine prava ili građanskih sloboda. Također, Rusija aktivno koristi međuovisnost, koju je stvorila ulaskom u energetski sektor, kao oružje za ostvarenje svojih geopolitičkih ciljeva. Rusija preko Srbije nastoji održati i poticati nestabilnost na Zapadnom Balkanu te neutralizirati prozapadne težnje ulažući velike napore u promicanje tradicionalnih vrijednosti, najvećim dijelom preko SPC-a. U Bosni i Hercegovini, posebno u entitetu RS, ruski naponi za jačanje veza očituju se u međusobnoj političkoj podršci i ekonomskoj suradnji. Bliske veze predsjednika Milorada Dodika s Moskvom i njegov otpor reformama koje EU promiče čini štetu cjelokupnoj BiH. Prijetnje referendumom o odcjepljenju RS-a od ostatka BiH velikim dijelom dolaze izravno iz ruskih težnji da preko Dodika destabilizira BiH. Tako sam Dodik nerijetko posjećuje Moskvu u funkciji državnika kako bi primio upute kako postupiti u određenoj situaciji. Sankcije Zapada su do sada bile relativno neučinkovite kada se radi o Dodiku, ali postoji mogućnost da će pod utjecajem antikorupcijskih težnji SAD-a, buduće sankcije naštetiti njegovoj vladavini. Ranjivost Crne Gore na rusku korupciju i utjecaj vidljiva je kroz političko uplitanje, ekonomsku prisilu i stratešku propagandu usmjerenu na podrivanje zapadnih težnji Crne Gore. Pokušaj puča 2016. godine, kojeg su organizirali državljani iz Rusije i Srbije te naponi za ometanje aspiracija Crne Gore za članstvom u NATO-u naglašavaju odlučnost Rusije da posegne i za izrazito drastičnim mjerama kako bi očuvala svoje geopolitičke ciljeve. Ruska strateška korupcija na Zapadnom Balkanu predstavlja prijetnju za regionalnu stabilnost. Kroz kombinaciju koruptivnih ulaganja, političkog uplitanja i propagandne, Rusija nastoji ostvariti svoje geopolitičke ciljeve, podrivati napore integracije Zapadnog Balkana s EU i Zapadom održavanje zamrznutih sukoba.

6.2 Kina

Širenje kineske prisutnosti na Zapadnom Balkanu, potaknuto inicijativama poput BRI-a, izazvalo je rasprave o njenom rastućem utjecaju u regiji. Kineska inicijativa BRI nastoji oživjeti prastare trgovačke rute i poboljšati povezanost između Kine i svijeta. Zapadni Balkan, strateški smješten između dvaju kontinenata, smatra se integralnim dijelom BRI-a. Kineska strategija u regiji naglašava ekonomsku suradnju i infrastrukturni razvoj, predstavljajući se kao alternativa zapadnom financiranju i utjecaju. Odnos Kine sa Srbijom, okarakteriziran kao „čelično prijateljstvo“, svjedoči o produbljivanju ekonomske suradnje i infrastrukturnih projekata.

Unatoč zabrinutostima oko trgovinskih neuravnoteženosti i pitanja okolišnih i prava radnika povezanih s kineskim ulaganjima, odnosi Srbije i Kine postaju sve dublji, dijelom potaknuto kineskim protivljenjem neovisnosti Kosova. Točnije, Kina pitanje Kosova smatra unutarnjim pitanjem Srbije, stoga se uklapa u kinesku politiku nemiješanja u unutarnja pitanja koju Kina nastoji prikazati potencijalnim partnerima unutar BRI-a kao opreku zapadnom načinu djelovanja. Kineski utjecaj u Srbiji u jasnoj je vezi s vladajućom elitom i posebno s položajem Aleksandra Vučića čija vlast postaje sve jača, između ostalog, i zbog kineskog djelovanja. U odnosima Kine i Srbije stvorena je međuovisnost u kojoj su kineske tvrtke u Srbiji izrazito zaštićene, dok Kina podržava Vučićevu vlast infrastrukturnim projektima i povećanom suradnjom po pitanju vojnih kapaciteta Srbije. U ovom slučaju, međuovisnost Kine i Srbije svakako ide u korist Kine, ali za razliku od ruske međuovisnosti kao oružja, Kina još nije u stanju sprovesti sve svoje geopolitičke ciljeve u djelo. U Bosni i Hercegovini, Kina se pojavljuje kao moćan akter fokusiran na ekonomske interese, predstavljajući se kao alternativa zapadnom utjecaju. Međutim, izazovi poput političke nestabilnosti, korupcije i birokratskih prepreka ublažili su kineski entuzijazam za značajna ulaganja u zemlji. Stoga, u ovom istraživanju nije otkriven dovoljno značajan utjecaj Kine u BiH, ali se može pretpostaviti da će se utjecaj Kine nastaviti povećavati te da će u jednom trenutku Kina početi ozbiljnije definirati svoje strateške i geopolitičke ciljeve u BiH. Projekt autoceste u Crnoj Gori ilustrira kineska infrastrukturna ulaganja u regiji. Dok nudi alternative zapadnom financiranju, pojavljuju se zabrinutosti oko korupcijskih optužbi, nedostatka transparentnosti i rizika povezanih s kineskim financiranjem. Unatoč kritikama, kinesko partnerstvo s Crnom Gorom usklađeno je s infrastrukturnim ambicijama koje je tadašnja vlast imala. Crna Gora je postala jedan od oglednih primjera kako infrastrukturni projekti koje Kina provodi unutar BRI-a mogu dovesti državu na rub bankrota. Sastanci na visokoj razini između Kine i Sjeverne Makedonije prvenstveno su se fokusirali na ekonomsku suradnju i infrastrukturni razvoj, u skladu s BRI-om. Međutim, i dalje postoje zabrinutosti oko financijske održivosti, usklađenosti s EU propisima i korupcijskih skandala koji uključuju kineske aktere u Sjevernoj Makedoniji. Rast ekonomske i strateške prisutnosti Kine na Zapadnom Balkanu kroz infrastrukturne projekte i ekonomsku suradnju označava promjenu na geopolitičkom planu regije. Dok nudi alternative zapadnom financiranju, kineska ulaganja također izazivaju zabrinutosti oko transparentnosti, održivosti, političkog utjecaja. Crna Gora će, uz mnoge primjere iz Istočne Azije, biti ogledni primjer kako funkcioniraju kineska ulaganja u infrastrukturu te kako su dugovi koji ostaju iza takvih ulaganja izrazito opasni.

6.3 Ujedinjeni Arapski Emirati

Ujedinjeni Arapski Emirati (UAE) su se pojavili kao značajan investitor u jugoistočnoj Europi, s posebnim fokusom na zemlje poput Srbije, Crne Gore, Bosne, Albanije i Hrvatske. Prisutnost UAE-a u Srbiji doživjela je značajan porast nakon najava poslovnih dogovora 2013. godine. Značajna ulaganja u različite sektore označavaju pomak od prošlih ideoloških razlika prema pragmatičnim odnosima. Međutim, zabrinutosti oko transparentnosti, preferencijalnog tretmana i političkih veza prate ulaganja UAE-a u Srbiji. Jedno od vodećih ulaganja UAE-a u Srbiji, projekt „Beograd na vodi“ predstavljen je kao infrastrukturno čudo od kojega će svi građani Srbije imati koristi, ali se kasnije pokazalo da su vladajuće elite dvaju država imale najveće koristi te su uočene nepravilnosti i povlašteni tretman investitora. Također, Srbija je mijenjala zakone i propise kako bi se investitorima omogućio ulazak na tržište i kupovina zemljišta potrebnog za realizaciju projekta. Preuzimanje 49% aviokompanije *Air Serbia* od strane *Etihada*, također je javnosti predstavljena kao priča o uspjehu zbog povećanog broja putnika i modernizacije aviokompanije. I u ovom slučaju, primijećena je velika doza netransparentnosti i dogovora iza zatvorenih vrata što je omogućilo *de facto* preuzimanje srpske aviokompanije od strane *Etihada* dok je Srbija nastavila sufinancirati *Air Serbiu* kao da je u potpunom vlasništvu Republike Srbije. Iako je UAE, akter s mnogo manjom percipiranom moći, nego Rusija ili Kina, postoji mogućnost da će daljnjim prodiranjem UAE-a u Srbiju i Crnu Goru, doći do uzdizanja koruptivnih radnji na novu razinu. Dosadašnja praksa netransparentnih ugovora može prerasti korištenje međuovisnosti kao oružja ako Republika Srbija nastavi pogodovati UAE-u bez postavljanja jasnih antikorupcijskih mjera i rješavanja problema s transparentnošću.

7. Zaključak

Analizom podataka koji su izneseni u ovom diplomskom radu, može se ustvrditi kako autoritarni režimi Rusije i Kine koriste korupciju kao strateško oružje za postizanje vlastitih geopolitičkih ciljeva na Zapadnom Balkanu, dok se za UAE to još uvijek ne može sa sigurnošću reći zbog ograničene prisutnosti u državama Zapadnog Balkana. Rusija ponajviše koristi svoje veze i moć u energetske sektorima u država Zapadnog Balkana za promicanje svojih geopolitičkih ciljeva i destabilizaciju regije. Uz to, u državama u kojima je to moguće nastoji iskoristiti utjecaj SPC-a za promoviranje tradicionalnih pravoslavnih vrijednosti koje predstavlja u opreci sa suvremenim vrijednostima Zapada. Kina uvelike koristi svoje

infrastrukturne projekte poput BRI-a kako bi ostvarila povoljan položaj u državama u kojima još nije bila prisutna. Takvi projekti nose određene pozitivne značajke poput bolje prometne povezanosti izgradnjom autocesta, mostova ili luka, ali u isto vrijeme sa sobom donose netransparentne i koruptivne prakse koje na području Zapadnog Balkana mogu dodatno narušiti slabe demokratske institucije i prakse. UAE još uvijek nema dovoljno veliku prisutnost da bi se moglo sa sigurnošću ustvrditi da koristi korupciju kao glavno oružje za postizanje vlastitih geopolitičkih ciljeva. Unatoč tome, postoji stvarna opasnost u slučaju da države Zapadnog Balkana ne uspiju suzbiti netransparentne aktivnosti UAE-a. Tada bi one mogle prerasti u ozbiljne koruptivne radnje i daljnje povezivanje s postojećim koruptivnim strukturama, kojih u državama Zapadnog Balkana, nažalost ne nedostaje.

Popis literature

Amundsen, Inge (1999) *Political corruption: An introduction to the issues*. Chr. Michelsen Institute.

Anastasijević, Dejan (2010) Getting better? A map of organized crime in the Western Balkans. U: Benedek, Wolfgang, Christopher Daase, Vojin Dimitrijevic, Petrus Van Duyne i Petrus van Duyne (ur) *Transnational Terrorism, Organized Crime and Peace-Building: Human Security in the Western Balkans*. (str. 149-168). London: Palgrave Macmillan UK.

Balkans.aljazeera.net (2013) Kinezi će graditi crnogorski autoput. <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2013/7/4/kinezi-ce-graditi-crnogorski-autoput> Pristupljeno 8. svibnja 2024.

Bartlet, Will, Ker-Lindsay, James, Alexander, Kristian i Prelec, Tena (2017) The UAE as an emerging actor in the Western Balkans: The case of strategic investment in Serbia. *Journal of Arabian Studies* 7(1): 94-112.

Bechev, Dimitar (2019) Russia: Playing a Weak Hand Well. U: Bieber, Florian i Tzifakis, Nikolaos (ur) *The Western Balkans in the World: Linkages and Relations with Non-Western Countries*. (str. 187-204). London: Routledge.

Bieber, Florian (2020) Patterns of Competitive Authoritarianism in the Western Balkans. *East European Politics* 34(3): 337-354.

Bieber, Florian (2020a) *The Rise of Authoritarianism in the Western Balkans*. Palgrave MacMillan.

Bjeloš, Maja (2023) Country Report 1 - Serbia. U: Chrzová, Barbora, Grabovac, Anja, Hála, Martin i Lalić, Jan (ur) *Western Balkans at the Crossroads: Democratic Backsliding and External Actors*. (str. 13-31). Prag: Prague Security Studies Institute.

Blank, Stephen (2021) Balkan Corruption Is Russia's Faithful Friend. Center for European Policy Analysis. *Cepa.org* 6. srpnja. <https://cepa.org/article/balkan-corruption-is-russias-faithful-friend/> Pristupljeno: 22. travnja 2021.

Bugarinović, Nebojša (2007) Naftna industrija Srbije prodana Rusima. *Slobodnaevropa.org* 25. siječnja. <https://www.slobodnaevropa.org/a/872190.html> Pristupljeno: 29. travnja 2024.

Cai, Peter (2017) Understanding China's Belt and Road Initiative.

Coakley, Amanda (2022) Albania Is a New Belt and Road Battleground. *Foreignpolicy.com* 24. siječnja. <https://foreignpolicy.com/2022/01/24/albania-china-bri-us-europe-geopolitics/> Pristupljeno 2. svibnja 2024.

Conley, Heather A. i Melino, Matthew (2019) Russian Malign Influence in Montenegro. *CSIS Brief*.

Conley, Heather A., Mina, James, Stefanov, Ruslan and Vladimirov, Martin (2016) *The Kremlin Playbook: Understanding Russian Influence in Central and Eastern Europe*. Rowman & Littlefield.

Csis.org (2020) Russia's Weaponization of Tradition: The Case of the Orthodox Church in Montenegro. <https://www.csis.org/blogs/post-soviet-post/russias-weaponization-tradition-case-orthodox-church-montenegro> Pristupljeno: 29. travnja 2024.

Cviić, Krsto (2008) *Jugoistočna Europa: od konflikta do suradnje*. Europapress: Novi Liber.
Dabrowski, Marek i Myachenkova, Yana (2018) *The Western Balkans on the road to the European Union*. Bruegel Policy Contribution. Vol. 2018/04.

Dw.com (2022) Manfred Weber: Zapadni Balkan je važan za mir u Europi. <https://www.dw.com/hr/manfred-weber-zapadni-balkan-je-va%C5%BEan-za-mir-u-europi/a-62380262> Pristupljeno: 14. svibnja 2024.

Fawn, Rick (2008) The Kosovo—and Montenegro—effect. *International affairs* 84(2): 269-294.

Friedrich, Carl J (2017) Corruption concepts in historical perspective. U: Heidenheimer Arnold J i Johnston, Michael (ur.) *Political Corruption*. (str. 15-24). London: Routledge.

Fuller, Clay R. (2019) *Dismantling the Authoritarian-Corruption Nexus*, American Enterprise Institute.

Gardasevic, Ivana (2018) Russia and Montenegro: How and Why a Centuries Old Relationship Ruptured. *Connections* 17(1): 61-75.

Grgić Mladen (2019) Chinese infrastructural investments in the Balkans: political implications of the highway project in Montenegro. *Territory, Politics, Governance* 7(1): 42-60.

Home.treasury.gov (2022) Treasury Sanctions Milorad Dodik and Associated Media Platform for Destabilizing and Corrupt Activity. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0549> Pristupljeno: 15. svibnja 2024.

Home.treasury.gov (2023) U.S. Treasury Sanctions Members of Milorad Dodik's Family and Patronage Network. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy1825> Pristupljeno: 15. svibnja 2024.

Huskić, Adnan (2019) Bosnia and Herzegovina: Abandoned by the West, embraced by the East?. U: Bieber, Florian i Tzifakis, Nikolaos (ur) *The Western Balkans in the World: Linkages and Relations with Non-Western Countries*. (str. 83-107). London: Routledge.

Kmezić, Marko (2020) Recalibrating the EU's Approach to the Western Balkans. *European View* 19(1): 54-61.

Kmezić, Marko (2021) Rule of law and democracy in the Western Balkans: addressing the gap between policies and Practice. U: Kapidžić, Damir i Stojarová Věra (ur) *Illiberal Politics in Southeast Europe*. (str. 177-192). London: Routledge.

Krzymowski, Adam (2023) Western Balkans Geopolitical Significance: The United Arab Emirate's Perspective. *Balkan Social Science Review* 21(21): 167-197.

Kurir.rs (2023) MUTNE RADNJE: Bajatoviću i propali "Južni tok" poslužio za mahinacije! Udvostručio troškove Srbije, proćerdano 30 miliona evra!. <https://www.kurir.rs/vesti/politika/4289100/bajatovicu-i-propali-juzni-tok-posluzio-kao-poligon-za-mahinacije-udvostrucio-troskove-srbije-procerdano-30-miliona-evra> Pristupljeno: 9. svibnja 2024.

Latal, Srećko (2019) Country Report 2 – Bosnia and Herzegovina. U: Chrzová, Barbora, Grabovac, Anja, Hála, Martin i Lalić, Jan (ur) *Western Balkans at the Crossroads: Democratic Backsliding and External Actors*. (str. 31-48). Prag: Prague Security Studies Institute.

Makocki, Michal i Nechev, Zoran (2017) Balkan Corruption: The China Connection. *Issue Alert* 22.

Mansfield, Edward Deering (2009) *Economic interdependence and international conflict: New perspectives on an enduring debate*. University of Michigan Press.

Naunov, Martin (2019). Country Report 3 – North Macedonia. U: Chrzová, Barbora, Grabovac, Anja, Hála, Martin i Lalić, Jan (ur) *Western Balkans at the Crossroads: Democratic Backsliding and External Actors*. (str. 48-64). Prag: Prague Security Studies Institute.

Omeragić, Daniel (2023) Jačanje odnosa: Veće prisustvo UAE u Crnoj Gori. *F01-novi.oslobodjenje.ba* 1. prosinca. <https://f01-novi.oslobodjenje.ba/vijesti/region/jacanje-odnosa-vece-prisustvo-uae-u-crnoj-gori-912174> Pristupljeno 12. svibnja 2024.

Philip, Mark (1997) Defining political corruption. *Political Studies* 45(3), 436-462.

Popović, Petar i Ećimović, Domagoj (2023) Montenegro's Contentious Politics: How Clerical Protests Brought Down the Government. *Teoria polityki* Vol. 7/2023: 247-270.

Popović, Petar i Todorović, Nebojša (2021) Balkanske dileme: između velikodržavnog projekta i europskih integracija. *Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku* 10(39): 3-10.

Prelec, Tena (2019) Doing Business in the Balkans, UAE Style. *Ispionline.it* 12. travnja. <https://www.ispionline.it/en/publication/doing-business-balkans-uae-style-22840> Pristupljeno: 13. svibnja 2024.

Prelec, Tena (2020) The vicious circle of corrosive capital, authoritarian tendencies, and state capture in the Western Balkans. *Journal of Regional Security* 15(2): 167-198.

Risteska, Sonja (2018) Macedonia: A new Russian frontier. U: *The Russian Economic Grip on Central and Eastern Europe*. (str. 176-191). London: Routledge

Rose-Ackerman, Susan (2013) *Corruption: A Study in Political Economy*. Academic press.

Rosecrance, Richard i Gutowitz William (1981) Measuring Interdependence: A Rejoinder. *International Organization* 35(3): 553-556.

Rossos, Andrew (1992) *Rusija i Balkan : međubalkanska rivalstva i ruska vanjska politika : 1908 – 1914*. Globus.

Rujević, Nemanja (2021) Srbija u zmajevom gnijezdu. *Dw.com* 15. veljače. <https://www.dw.com/hr/srbija-u-zmajevom-gnijezdu/a-56572318> Pristupljeno: 6. svibnja 2024.

Sun, Yun (2015) Inserting Africa into China's One Belt, One Road strategy: A new opportunity for jobs and infrastructure?. *Brookings.edu* 2. ožujka.

<https://www.brookings.edu/articles/inserting-africa-into-chinas-one-belt-one-road-strategy-a-new-opportunity-for-jobs-and-infrastructure/> Pristupljeno: 5. svibnja 2024.

Šćepanović, Janko (2023) Russia, the Western Balkans, and the question of status. *East European Politics and Societies* 37(3): 1059-1083.

Todorović, Nebojša (2020) *Politika Rusije na Zapadnom Balkanu: mit o slovenskom bratstvu na primjeru odnosa sa Crnom Gorom*. Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske; Disput.

Transparency.org (2024) What is corruption? <https://www.transparency.org/en/what-is-corruption> Pristupljeno: 22. travnja 2024.

Vijesti.me (2016) Sporni infrastrukturni projekti Crne Gore: Investitor ispred građana. <https://www.vijesti.me/vijesti/ekonomija/111504/sporni-infrastrukturni-projekti-crne-gore-investitor-ispred-gradana> Pristupljeno 8. svibnja 2024.

Zhao, Quansheng i Guoli Liu (2010) Managing the challenges of complex interdependence: China and the United States in the era of globalization. *Asian Politics & Policy* 2(1): 1-23.

Sažetak

Ovo istraživanje analizira složeni odnos između autoritarnih režima i njihove strateške upotrebe korupcije za unapređenje geopolitičkih interesa, s posebnim fokusom na Zapadni Balkan. Rad započinje uvodom u koncept strateške korupcije kao oružja koje autoritarni režimi koriste za učvršćivanje svog utjecaja u inozemstvu. Ključno istraživačko pitanje ove studije glasi: „Kako autoritarni režimi strateški koriste korupciju radi ostvarenja svojih strateških i geopolitičkih ciljeva?“. Rad razvija teorijski i konceptualni okvir, definirajući pojmove korupcije, Zapadnog Balkana i međuovisnosti. Istraživački dizajn temelji se studiji slučaja, analizirajući primjere autoritarnog utjecaja na Zapadnom Balkanu, s naglaskom na Rusiju, Kinu i Ujedinjene Arapske Emirate. Cilj istraživanja je otkriti motive, mehanizme i posljedice strateške korupcije, pružajući akademske uvide i praktične implikacije za kreatore politika i međunarodne organizacije. Izvori podataka uključuju primarne i sekundarne izvore dok će se kvalitativne metode analize koristiti donošenje suda o istraživačkom pitanju. Unatoč mogućim ograničenjima, ovo istraživanje nastoji rasvijetliti ključnu dimenziju suvremenih međunarodnih odnosa, međuovisnost, ističući Zapadni Balkan kao žarišnu točku za istraživanje strateške upotrebe korupcije od strane autoritarnih režima.

Ključne riječi: *Zapadni Balkan, strateška korupcija, autoritarni režimi, međuovisnost*

Abstract

This research analyzes the complex relationship between authoritarian regimes and their strategic use of corruption to advance their geopolitical interests, with a particular focus on the Western Balkans. The study begins with an introduction to the concept of strategic corruption as a weapon used by authoritarian regimes to consolidate their influence abroad. The key research question of this study is: "How do authoritarian regimes strategically use corruption to achieve their strategic and geopolitical goals?" This research develops a theoretical and conceptual framework, defining the terms corruption, the Western Balkans, and interdependence. The research design is based on a case study approach, analyzing examples of authoritarian influence in the Western Balkans, focusing on Russia, China, and the United Arab Emirates. The aim of the research is to uncover the motives, mechanisms, and consequences of strategic corruption, providing academic insights and practical implications for policymakers and international organizations. Qualitative methods of analysis will be used to draw conclusions about the research question. Despite possible limitations, this research aims to illuminate a key dimension of contemporary international relations, interdependence, highlighting the Western Balkans as a focal point for exploring the strategic use of corruption by authoritarian regimes.

Keywords: *Western Balkans, strategic corruption, authoritarian regimes, interdependence*